

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ שנת העשרים ושמונה

מקץ (תשכ"ט)

פרקטט ט"ג - ט"ד

א. שאלות כלליות

1. פעמיט שלח יעקב אבינו טתנה כדי לפייט כעטו וזעמו של מי טפחר מפניו. יש הבדל רב בין שתי המתנות. וטבו את ההבדל במיב המתנות בהתאם להבדל שבנטיבות שבהן נשלחו המתנות?
2. מה הגורמים שהשפיעו על יעקב לקבל את חבצת יהודה בפרקטו ולטח לא נתרצה לדברי ראובן בפרק הקודם (ט"ב ל"ו)?
3. מה ראת יוסף להזמין לטעודה ולטבת לשונות, ולטכר נטתו, מה היתה כונתו בכל המעשה הזה?
- ב. מדברי המדרשים.

מדרש הגדול (ט"ג י"ג) "ואת אחיכם קח"

מעטת בשני חסידים שפרשו בים הגדול לדבר מצוה, עמד עליהם נחשול בים וביקש לטבעם, אמר חד מינתון (= אחד טחם): "ליח ביש טן דא". (= אין רע טחא) אמר לו חברו: "אית (= יש) ביש רב טן דא!" אמר לו: "אנו על שפרי מינתה. ואית לך ביש טן הדא? (= ויש לך רע טחא?) אמר לו: "יתן!" אמר לו: "ואיזה זח?" "זה יוט טבבו אמר לו: תן לי טח ואין לו טח יתן לו". הדע לך, הרי יעקב אבינו, כל זמן שהיתה קרנה טלאה טח היתה לועס ואוטר: "לא ירד בני עטכט". כיון דחטלת אכרו: "ואת אחיכט קחו" והתחיל מתפלל עליהטו: "ואל שדי יתן לכת רחמיט".

טח מדברי יהודה השפיע - לדעת המדרש על יעקב לשנות את עטדתו?

- ג. ל"ב וישימו לו לבדו ולחם לבדם ולמצריט האוכלים אתו לבדם
כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברית לחם
כי זועבה היא למצרים

תרגום אננקלוס: ארי לא יכלין מצראי למיכל עח עבראי לחמא
ארי בעירא דמצראי דחלין לזו עבראי אכלין.

רש"י ד"ה כי תועבה היא: דבר טבוא הוא למצריט, לאכור את העברית; ואונקלוס נתן טעם לדבר.

ספורנו ד"ה וישימו לו לבדו: שלא ירגישו אחיו שהוא עברי.
" כי לא יוכלון המצרים: לפיכך לא אכל הוא עם אחיו ולא הוא אחיו עם המצרים.

באר (ר' שלמה דובנא) ד"ה כי לא יוכלון המצרים: ... לפי מה שמסופר בבראשית רבה הושיב את בנימין אצלו בטעודה אטרו "הוא - אין לו אס ואני - אין לי אס, ישב אצלי", ולא חשש לעשות זאת לפני המצריט להושיב בנימין אצלו, אף כי תועבה היא לחם, כי המושל יעשה מה שלבו חפץ בדבר שאינו מחוקי הארץ החיא ומידוהיהט אשר גט המלך לא יעבור עליהט. אבל שלא לאכול עם העברית לא היה זה לחוק או דח, רק תועבה לחם בבחירתט, כנראה מלטון הכתוב.

אבל מה שנראה לי הוא זה: לפי שהמצרים לא רצו לאכול עם אחיו בעבור שהם עברית, לכן לא רצה הוא לאכול עם המצרים לכבוד אהיו ולא עם אחיו לכבוד מצריט, ואכל עם בנימין, כי בעבור שהוא קטן לא יקידו המצריט על זה. והראה יוסף לאחיו כי לא יחשוש לאכול עם העברית, וכל לטבת השיבוטו יפרד טכלט, גט טן המצריט מלאכול עטחט.

חבורט: ... הנראה לדעתנו שמדרך הגדולים ומושלים לאכול יזידי יום יום חוץ מימית קבועים בשנה, או אס באו אליו חטובים ממדינה אחרת ורוצח להזמיןט על שולחנו, או מזמיןט עם כל עבדיו היושבים ראשונה בולכות להיות טאוכלי שולחנו; וטט האורחים אינם חטובים כל כך שיחיו ראויים לאכול עם המלך בשולחן אחד, חט אוכליט בחדרו, אבל בשולחן אחר, ענ טרי המלך. וזהו טעם "וישימו לו לבדו ולחם לבדם" ... כלומר שכוברו לאכו בחדרו אבל לא כבוט לאכול טשולחנו, כי מה יאטרו אנשי ביתו "מדוע עוש לחט כל חכבוד הזה? וחט באיט על גמליהט לטבור בר כשאר עוברי אורו, ולי נראה בט שוט גדולח ושררה יתירה, ודי להט לאכול בחדרו".

אבל גט חשרים חיו אוכלים לבדם, אט שלא היה מפחיתו כבוד, אבל מטעם כי לא יוכלון לאכול עם העברית...

בן אמוזג ד"ה כי לא יוכלון המצרים לאכול: מצינו דברים באירודוסי (הרודוס) הסופר הקדמון היוונים, שמחם יתבאר כונת הכתוב. שהרי כתב בספרו סעיף 41, כי המצרים לא יקרבו לגשק את היוונים, לא ישחטשו בכליהם, ולא בסכין שחתכו בו, ואפילו מבשר שנחתך בסכין היוונים אינם רשאים לאכול, (ע"כ כמ"ל דברי הרודוס).

ומדברי אירודוסי נראה שכזה ויותר מזה היו נשמרים ע"י גויים אחרים, שאם בעובדי ע"ז כמותם כך, עם ישראל הכופרים בע"ז על אחת כמה וכמה.

וכפי זה יהיה הסעם ההרחק שהיו מרחקים כל מי שאינן מאומתם. ואולי בזה יתפרש למה לו לבדו ולהם לבדם, כי גם הוא לא היה מצרי.

1. מה הם הפסוקים בתורה המסייעים לפרושי ת"א ורש"י?
2. במה שונים הפרשנים המאוחרים (הבאר הכורס בן אמוזג) מקודמיהם?

3. מה יש לסעון בגד פרוש סמורנה?

4. למי יש להביא סעד מטעמי המקרא?

ד. ל"ד וישתו וישכרו עמו

(1) רש"י ד"ה וישכרו עמו: ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתי יין, ואותו היום שתו (ע"פ בראשית רבה).

גור-אריה: קשה, דלמה שתו עכשו, כיון שלא ידעו שיוסף הוא, למה שתו עכשו? ודוחק הוא לומר: מפני כבוד מלכות של יוסף עשו זה, דאם כן צריך אתה לומר: שלא שתו ע"י א"י נכבד ע"י ה' יוסף. ועוד: כי יותר כבוד היה להם כשיאמרו: פתאבליס אנחנו על אחינו ואין אנו שותים יין.

(א) מה רמז מצאו בפסוקנו, לכך שלא הוא ולא הם לא שתו עד אז?

אא (ב) התוכל לישב את קושית בעל גור אריה?

(2) ר' אליעזר אשכנזי ספר מעשה ה':

יפלא שאותם צדיקים ישכרו ואביהם בצער סמאן להתנחם? ועוד יפלא: מה טעם הכתוב להודיע ששתו ונשתכרו שלא ברצונם? ולכך גאמר "וישכרו עמו" כפי המנהג שמשקים האנשים זה את זה ולא יארת לסרב. ולכך נשתכרו עמו, שגם הוא שתה כמותם והוכרחו לשתות מה שהוא היה שותה.

יצחק שמואל רבינו: להיותם שמחים וטובי לב על דברי תנחומין שאמר להם האיש אשר, על הבית ועל שהוציא אליהן את שמעון, שתו עמו יותר מן המנהג בשאר הימים, וגם יוסף שתה הרבה כי זוהי שמח על שהיו כל אחיו אצלו והקרב הזמן להתרועע אליהם.

העסק דבר נראה לומר, באשר היו חייבים להודות לה' שמלטם מחשד של סרגלים והרי השלטון הכיר כי כנים הם ופייסם, וכמו שהיה בבית המקדש נהוג להביא תודה ובשעת אכילת התודה לפרסם הנס כדכתיב (חל' קט"ז יז) "לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא" כך היה נהוג בעוד שלא היה עוד זה הקרבן לברך על כוס יין כדכתיב (חל' קט"ז יג) "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". ושתו ושכרו בחדות ובשמחה של מצוה כדיון תודה לה'.

(א) מה ההבדל בין שלש הדעות הנ"ל?

(ב) יש אומרים כי ניתן לענות לשאלת ר' א. אשכנזי בעזרת חג' א' ו' ה' ס"ד א' ב': מלא את אמתחות האנשים אוכל כאשר יוכלו שאת ושים כסף איש בפי אמתחתו

כיצד?

ואת גביעי הכסף תשיב בפי אמתחת הקטן ואת כסף שברו.

אברבנאל מקשה על התנחלות יוסף:

למה צוה יוסף לשים כסף איש בפי אמתחתו ואת גביע הכסף באמתחת בנימין, כי הנה הגביע היה צריך לענין התחבולה, אבל הכסף לא היה צורך בו, כי עוד טעם היה עתידין לחזור והוא יתודע אליהם, ואז יתן להם כסף ויחזק כרצונם. אבל עתה אין טעם שהיה שימת הכסף מזייף ומשקר תחבולת הגביע, כי יתחזק מקום לאחיו לומר: "אם בנימין לקח הגביע בגנבה - חספי מי שמו בפי אמתחתו ססוד ויחד ע"י הגביע? אלא שהכל היה תחבולה!" והראוב"ן כתב שהושט הכסף לעיניהם, ושארם אליהם שהאדון היה עושה עמם חסד על ושלם, אבל זה לא נזכר בכתוב, אבל בהיפך שאומרו "ואת גביעי גביע הכסף תשיב בפי אמתחת הקטן ואת כסף שברו" - מורה שהגביע והכסף הושטו כאחד ושניהם בסתו.

1. אא מהו "ענין התחבולה" שלמענו נחזק היה להחזיר את הגביע?
2. אא הן כל להסביר שענין שימת הכסף באמתחות כל האחים אינו "מזייף כלל את תחבולת הגביע", אלא להיפך - מחזק אותה?
3. א הן כלל לקצוה סעד לדעת הרמב"ן שהכסף הוכנס תפסם לעיני האחים ויא כפי שזיה הדבר בפעם הראשונה שהוכנס הכסף בלי ידיעת האחים לתחבולתם?